

บทที่ ๔

ความหมายของคำและกลุ่มคำที่เกิดจากการซ้อนคำ

การซ้อนคำไม่ว่าจะทำให้เกิดคำใหม่หรือยังเป็นกลุ่มคำก็ตาม จะมีความหมายเป็น ๓ ประเภทดังนี้คือ

- ๔.๑ ความหมาย เป็นความหมาย เดียว
- ๔.๒ ความหมาย เพิ่มจากความหมาย เดิมของหน่วยแต่ละหน่วย
- ๔.๓ ความหมายรวม

๔.๑ ความหมาย เป็นความหมาย เดียว

ความหมาย เป็นความหมาย เดียว หมายความว่า ความหมายของคำและกลุ่มคำที่เกิดจากการซ้อนคำจะรวม เป็นหนึ่งความหมาย เท่านั้น ความหมายประเภทนี้ ส่วนใหญ่จะเป็นความหมายที่ได้จากการซ้อนคำหรือกลุ่มคำที่มีความหมาย เหมือนหรือคล้ายคลึงกัน ความหมายประเภทนี้สามารถแบ่งเป็นประเภทย่อย ๆ ได้ ๕ ประเภทคือ

- ๔.๑.๑ ความหมาย เท่ากับความหมายของหน่วยแต่ละหน่วย
- ๔.๑.๒ ความหมายของสิ่ง อากาหรหรือลักษณะของพวกหรือของประเภทเดียวกัน
- ๔.๑.๓ ความหมายปรากฏที่หน่วยหน้า
- ๔.๑.๔ ความหมายปรากฏที่หน่วยหลัง
- ๔.๑.๕ ความหมายนอกประมาณและนอกลำดับ
- ๔.๑.๖ ความหมาย เท่ากับความหมายของหน่วยแต่ละหน่วย

ความหมาย เท่ากับความหมายของหน่วยแต่ละหน่วย หมายความว่า ความหมายของคำและกลุ่มคำที่เกิดจากการซ้อนคำ จะได้ความหมาย เดียวและความหมายนั้นจะ เท่ากับความหมายของหน่วยแต่ละหน่วยที่นำมาซ้อนกัน ความหมายประเภทนี้ส่วนใหญ่จะเป็นความหมายของคำหรือกลุ่มคำที่มีความหมายเหมือนกัน โดยแต่ละหน่วยจะแปลความหมายซึ่งกันและกัน ดังนั้นความหมายที่ได้จากการซ้อนคำจึงไม่ เปลี่ยนแปลงจากความหมายของแต่ละหน่วย เช่น คำว่า "วิุดอาราม"

เป็นคำที่เกิดจากการซ้อนคำที่มีความหมายเหมือนกัน ซึ่งมีความหมายว่า "สถานที่ทางศาสนา โดยปรกติมีโบสถ์ วิหารและที่อยู่ของสงฆ์ หรือนักบวชเป็นต้น" ความหมายดังกล่าวเป็นความหมายของหน่วยแต่ละหน่วยคือ คำว่า "วัด" และ "อาราม" ดังนั้นความหมายของคำทั้งสองจะแปลความหมายซึ่งกันและกันเป็นต้น

ตัวอย่างของคำและกลุ่มคำที่มีความหมายประเภทนี้เช่น

ถึงแก่กรรมสิ้นชีวิต

"อนึ่งเจ้าเปี้ยติดตามพบตัวมันถึงแก่กรรมสิ้นชีวิต ท่านให้เอาเปี้ยแก่ผู้ชาย"

ก.ม. ๓/๓๒๘

พกช้า*

"...พิจารณาผ้าเท่านั้นเท่าจำเลยเปนขาดแผลพกช้าอยู่เก่าอยู่ในม่อประการ

ใตบ้าง"

ก.ม. ๓/๒๓๑

ผู้เฒ่าผู้แก่

"...สั่งสอนคนทั้งหลายให้รู้ละเอียดรู้กล่าวบาย กล่าวผิดต่อ ผู้เฒ่าผู้แก่ พ่อแม่ครู

มิตรสหายทั้งหลาย"

หลัก ๒/ค.๑/บ.๔๑-๔๒

คุณงามความดี

"องค์ประธานสงฆ์อำนวยการสลักโดยพระราชาครูเคราะห์แห่งพระสิริราช-

ธรรมราชาเจ้า เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้แสวงหาคุณงามความดีในพระพุทธศาสนา"

พระราชดำรัส ร.๑/๓๓-๓๔

* คำว่า "พกช้า" เป็นคำที่เกิดจากการซ้อนคำที่มีความหมายเหมือนกันซึ่งเกิดจากคำไทยซ้อนกับคำไทย ดูรายละเอียดในบทที่ ๑, หน้า ๒๔๐.

ยาเยง เกรงกลัว

"...แต่เห็นคนผู้นั้นมีแรงมากเป็นอัศจรรย์ ดังนั้นก็ ยาเยงเกรงกลัวกันไปสิ้น"

คำให้การ/๑๑

๔.๑.๒ ความหมายของสิ่งอาการหรือลักษณะของพวกหรือของประเภทเดียวกัน

ความหมายของสิ่งอาการหรือลักษณะของพวกหรือของประเภทเดียวกัน หมายถึง ความหมายของคำและกลุ่มคำที่เกิดจากการซ้อนคำจะ เป็นความหมายเดียวซึ่งจะหมายถึง สิ่ง อาการ หรือลักษณะของพวกหรือของประเภทเดียวกัน โดยความหมายของแต่ละหน่วยจะมี ลักษณะ เป็นสมาชิกของความหมายเดียวที่ได้จากการซ้อนคำนั้น ความหมายประเภทนั้นส่วนใหญ่จะเป็น ความหมายของคำที่เกิดจากการซ้อนคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกัน เช่น คำว่า "ภาษีอากร" มีความหมายว่า "เงินที่รัฐเก็บจากประชาชนเพื่อนำไปบริหารหรือพัฒนาประเทศ" ความหมายที่ได้นี้ เป็นความหมายของสิ่งของประเภทเดียวกันคือ เงินที่รัฐบาลเก็บจากประชาชน โดยความหมายของคำว่า "ภาษี" ซึ่งแปลว่า "เงินที่รัฐบาลเก็บจากบุคคล ทรัพย์สินหรือธุรกิจเพื่อ ใช้จ่ายในการบริหารหรือการพัฒนาประเทศ และความหมายของคำว่า "อากร" ซึ่งแปลว่า "ค่าธรรมเนียมบางอย่างที่รัฐบาลเรียกเก็บ เช่น อากรรังนก อากรมหรสพ" จะมีลักษณะ เป็นสมาชิก ของความหมายของคำว่า "ภาษีอากร" ทั้งคำเป็นต้น

ตัวอย่างของคำและกลุ่มคำที่มีความหมายประเภทนี้ เช่น

๑) กลุ่มที่หมายถึง "การดี" เช่น

เมียนดีบาย

"ถ้ามีผู้ใจทนว่ากล่าวพิจารณาเปนลัจ จะเอาตัวเปนโทษถึงสิ้นชีวิต แล้วให้บริวารบาทซบ เมียนดีบายญาติโยมจงหนักอย่าให้เปนเหยียงหายไป"

ก.ม.๓/๔๔๔

๒) กลุ่มที่หมายถึง "การพูดจา" เช่น

เจรจาปราศรัย

"กรุงสยามมีความยินดีนัก ด้วยได้พบครั้งคราวอันดี เพื่อจะได้ เจรจา
ปราศรัย ด้วย เมืองใหญ่อันมีอาณาภาพมากคือ ยูไนเต็ดสเตตอเมริกา"

พระราชสาส์น ร.๕/๑๔๑

ดรัสปราไสย

"...แลบัดนี้ ผู้มิใช่ขนาดรัสปราไสย ด้วย ตระกูลทั้ง ๔"

ก.ม. ๓/๘

ทักทายปราศรัย

"...แล้วเวลานั้น พระราชชนนี ของ กรุงบริตาเนีย ได้ทรง ทักทายปราศรัย
พวกทูตานุทูต"

พระราชสาส์น ร.๕/๑๑๔

สนทนาปราศรัย

"...พระราชทานสิ่งของที่ระลึกจากยุโรปแลทรง สนทนาปราศรัย อยู่จน
เวลาบ่าย"

จ.ม. เหตุรับเสด็จ ร.๕/๒๘

โอภาปราศรัย

"...ที่โปรดให้ ราชทูต มี ปรกติอันดี มา โอภาปราศรัย ทำใน ชาวสยาม แน่ใจ
ในพระเมตตา กรุณา ของ กรุงฝรั่ง เศส..."

พระราชสาส์น ร.๕/๘๒

มีพระราชดำรัสปราศรัยได้ถาม

"...มีพระราชดำรัสปราศรัย ได้ถามถึง ทุกข้อ สุขอาณา พระราช ราช ฎรตาม
สมควร"

จ.ม. เหตุรับเสด็จ ร.๕/๑๔

พูดจาโต้ตอบ

"...ถ้า เขมรซึ่งติดตามพระยาสังคโลกมาว่ากล่าวพูดจาแต่โดยดีก็ให้พูด
จาโต้ตอบตามท่านองความโดยดี."

ประชุมพงศ. ร.๓/๘

พูดจาทักทายปราศรัย

"เมื่อ เรือทอดที่แล้วออกซิเซอในเรือรบวิลันดา ๕ นายมาที่เรือสยามแล
พูดจาทักทายปราศรัยกันตามธรรมเนียม"

จ.ม. เหตุปี ๒๔๑๑/๘๘

ว่ากล่าวพูดจา

"ถ้า เขมรซึ่งติดตาม พระยาสังคโลกมาว่ากล่าวพูดจาแต่โดยดีก็ให้พูดจา
โต้ตอบตามท่านองความโดยดี"

ประชุมพงศ. ร.๓/๘

มีพระราชดำรัสทักทายปราศรัยได้ถาม

"ความสนทนสนมในเวลาที่จะถึงประพาสได้มีพระราชดำรัสทักทายปราศรัย
ตรัสได้ถามสุขทุกข์ของราษฎรไม่ถือพระราชอิศริยยศ"

จ.ม. เหตุรับเลด็จ ร.๕/๕๔

๓) กลุ่มที่หมายถึง "การวิวาทและทำร้ายกัน"

ตีรันฟันฆ่า

"...ก็เข้าตีรันฟันฆ่าแย่งชิงเอาทรัพย์สินสิ่งของเสปียงอาหารไป เป็นกำลัง
ตัวเสียเป็นอันมาก..."

พระราชสาส์น ร.๕/๓๔

ตีรันฟันแทง

"...ตั้งวันส่งนั้นมักเกิดถ้อยความวิวาทตีรันฟันแทงกัน หลายแห่งหลาย
ตำบลนัก"

ประกาศ ร.๕ ล.๒/๑๓

๔) กลุ่มที่หมายถึง "เงินที่ทางรัฐบาล เก็บจากประชาชน"

จับกรอนถาซา

"ก็ปัดันกร เบศ เมืองอติลมาศนากักันมายัง เมืองตะนาวศรีพระยาตะนาวศรี

ได้รับรอง เลี้ยงดูแลลดหย่อนจับกรอนถาซาให้"

จ.ม. เหตุอญธยา๑/๒๐

ภาสีอากกร , พาศรีอากกร

"อนึ่งผู้ทำพาศรีอากกรทั้งปวงยังมีทันจำหนายส่งอากกร เข้าพระคลัง"

ก.ม.๓/๕๕๑

"ถ้าไม่มีเงินภาสีอากกร แล้วก็ไม่อาจจะดำรงรักษาแผ่นดินให้เป็นสุขได้"

ประกาศ ร.๔ ล.๑/๕๑

ส่วยอากกร

"...ได้เรียกส่วยอากกรในที่ได้รับพระราชทานค่าค่านับถาซาภาสีส่วย"

ประชุมพงศ.๓๓/๔๒

"พระนรินทร์อ่านบอกเมืองสงขลาส่งต้นไม้เงินทองดะปีบ ๑ ส่งเงินส่วย

ทองดะปีบ ๑ ส่งเงินส่วยอากกรผลประโยชน์ดะปีบ ๑"

จ.ม. เหตุราชกิจ ๑๒/๕๑

อากกรภาสี

"...ตั้งขึ้นแลเลิกทั้งอากกรภาสีต่าง ๆ แลพิภักตภาสีนั้น ๆ"

ประกาศ ร.๔ ล.๒/๑

อากกรสมพิตสร

"...ด้วยนายแยมทำเรื่องราวมายืนยันว่าเดิมอากกรสมพิตสรกรุงเก่า

ชุมเทพอากกรจอกแต่งให้เงินกลืน เป็นที่หมิ่นวิเศษสมบัตินับทำงานวนปีละ ๒๐ ชั่งนั้น..."

ประชุมพงศ.๑๘/๕๓

"ถ้าท่านเสนาบดีผู้ใหญ่เห็นว่าต้องรับราชการมากเป็นนิตย์กว่าไพร่พลายนหมื่นตราภูมิซึ่งพระราชทานคุ้มห้ามใต้แต่อากรสมพิศรส ตลาดค่าน้ำโดยสามัญเสมอแก่ไพร่พลวงทุกหมู่ทุกกรมนี้ไม่พอ เป็นกำลังเลี้ยงชีวิตแก่ไพร่พลวงพวกใด..."

ประกาศ ร.๔ ล.๒/๑๘๑

คำฤชาภาษีส่วย

"หลวงวิสุทธิสงครามผู้รักษาเมืองท่าทอง นาง ๑๑๐๐ ฝ่ายซ้ายถือตรารูปไก่อินบนแทนได้รับพระราชทานคำฤชาภาษีส่วย..."

ประชุมพงศ.๓๓/๕๘

ภาษีอากรสมพิศรส

"เจ้าภาษีอากรไปเรียกเอาภาษีอากรสมพิศรสเหลือเกินพิกัด ราษฎรที่ต้องยอมเสียให้เพราะมิได้รู้พิกัดในท้องตรา"

ประกาศ ร.๔ ล.๑/๑๒๗-๑๒๘

สมพิศรสอากรภาษี

"...หรือจะให้สำนรับตัวพวกฟ้อง บ่าวไพร่ไปว่าคุ้มห้ามค่าน้ำ ค่าน้ำค่าตลาดสมพิศรสอากรภาษีต่าง ๆ หรือการใด ๆ ซึ่งขัดขวางต่อราชการ"

ประกาศ ร.๔ ล.๑/๑๒๕

ส่วยลัดพิศทยาการ

"วัน ๑๑ ถวายส่วยลัดพิศทยาการ วัน ๑๒ ถวายเมือง"

ก.ม.๓/๓๑

ส่วยสาอากร , ส่วยสาอากร

"มาตรฐานหนึ่ง ผู้ใดบังอาจเบียดบังช่างม้าช้ำคนเงินทองส่วยสาอากร บันดาลเข้าพระคลังหลวง"

ก.ม.๓/๔๘๕

"...จึงต้องมีส่วยสาอากรเก็บจากประชาชนเพื่อรวบรวมเป็นกองกลาง"

ปลุกใจ เลือปลา/๑๗

อาการสมผัสตสรวาปี

"...แลชายลงเรือกำปั่นสำเภากับภริยาได้ด้วยกำลังตัว หรือเข้าส่วนกับ
ฆราวาส เป็นสูงกะมาฏชาตจากอาการสมผัสตสรวาปี"

ประกาศ ร.๔๑.๒/๑๓๐

สมผัสตสรวาปีค่าน้ำค่าตลาด

"...ไม่ได้เรียกสมผัสตสรวาปีค่าน้ำค่าตลาด ที่เป็นส่วนจะ เก็บมาแจก
เบี้ยหวัดแลจ่ายใช้ในราชการแผ่นดิน"

ประกาศ ร.๔ ล.๑/๑๒๒

ส่วยสาอากรภาสี

"นายระวางนายอากรนายชนอน กำนันตลาดเสนากำนันนาผู้ท่าภาสี
เรียกส่วยสาอากรภาสีมาได้ แล้วเบียดบัง น้อประบัดเอาเงินของพระของหลวงนั้นไว้..."

ก.ม.๓/๑๘๓

ส่วยสาอากรอนสมผัสตสรวาปี

"อนึ่งส่วยสาอากรอนสมผัสตสรวาปีชนอนตลาด น่วย อาหารและผู้ใดไปเรียก
หนีได้ชาตจากงานวนภักทยานัน เปนมฤ"

ก.ม.๓/๔๓๘

๔.๑.๓ ความหมายปรากฏที่หน่วยหน้า

ความหมายปรากฏที่หน่วยหน้า หมายความว่า ความหมายของคำและกลุ่มคำที่
เกิดจากการซ้อนคำจะได้ความหมายเดียวและความหมายนั้น เป็นความหมายของหน่วยหน้าของคำที่
เกิดจากการซ้อนคำนั้น ความหมายประเภทนี้ส่วนใหญ่จะเป็นความหมายของคำที่เกิดจากการซ้อน
คำซึ่งมีความหมายคล้ายคลึงกัน หรือเป็นทานองเดียวกัน เช่น คำว่า "ใจคอ" เป็นคำที่เกิดจาก
การซ้อนคำที่มีความหมายเป็นทานองเดียวกันความหมายของคำนี้อยู่ที่คำว่า "ใจ" ซึ่งเป็นหน่วย
หน้าของคำนี้และมีความหมายว่า "สิ่งที่ทาน้ำที่รู้ รู้สึก นึกและคิด" เป็นต้น

ตัวอย่างของคำและกลุ่มคำที่มีความหมายประเภทนี้มีดังนี้คือ

- ๑) คำที่เกิดจากการซ้อนคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกัน หรือทำนองเดียวกัน เช่น
ใจคอ

"...แต่แม่ท่าน เป็นบุคคลซึ่งถึงแม่ลัทธิดี เอาอย่างอยู่ ก็ยังมีใจคอกว้างขวาง
อยู่ด้วยแล้วไซร์..."

ลัทธิดี เอาอย่าง/ช

เมตตาปราณี

"...คิดชอบพระ เสด็จพระคุณกรุงฝรั่ง เศส เพราะความในพระราชสาส์น
สั่งแต่งตั้งความ เมตตาปราณี"

พระราชสาส์น ร.๔/๕๐

หน้าตา

"...ที่สุตหน้าตาและกิริยาก็ดัดปรกติ"

พระประวัติ/๓๘

- ๒) คำที่เกิดจากการซ้อนคำที่มีความหมายตรงข้ามกัน เช่น

ช้า ๆ เรว ๆ

"ข้อบังคับที่ทำไว้นี้กลัวจะไม่สำเร็จเพราะเจ้ากาสิแลเจ้าโรงกาผู้จัดการ
จะหน่วงกันไว้ช้า ๆ เรว ๆ เพราะมีวิธีที่จะทำหลายอย่าง"

จ.ม. เหตุปี ๒๔๓๓/๓๒๗

ผิด ๆ ถูก ๆ

"เมื่อไม่เข้าใจไปตามอ่านดูเกิด อย่างไม่ปรารถน เอาความในประกาศ
สั่งนี้ไปพูดจาแล้วลือไปผิด ๆ ถูก ๆ"

ประกาศ ร.๔ ล.๑/๑๔๑

๔.๑.๔ ความหมายปรากฏที่หน่วยหลัง

ความหมายปรากฏที่หน่วยหลังหมายความว่า ความหมายของคำและกลุ่มคำที่
เกิดจากการซ้อนคำจะได้ความหมายเดียวและความหมายนั้น เป็นความหมายของหน่วยหลังของคำที่

เกิดจากการซ้อนคำนั้น ความหมายประเภทนี้ส่วนใหญ่จะเป็นความหมายของคำที่เกิดจากการซ้อนคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกัน หรือเป็นทานองเดียวกัน เช่น คำว่า "ชูดดา" เป็นคำที่เกิดจากการซ้อนคำที่มีความหมายทานองเดียวกันความหมายของคำนี้อยู่ที่คำว่า "ดา" ซึ่งเป็นหน่วยหลังของคำนี้ และมีความหมายว่า "ส่วนหนึ่งของร่างกายคนและสัตว์ท่อน้ำที่เป็นเครื่องดูรูป" เป็นต้น

ตัวอย่างของคำและกลุ่มคำที่มีความหมายประเภทนี้เช่น

ชักชวน

"เป็นประธานชักชวนพระสงฆ์ทั้งปวงแลสัพบุรุษทั้งปวงมาตบแต่ง เครื่องสักการบูชา"

หลัก ๘๗/บ.๔๐-๔๑

"...แลท่านหนึ่งลือว่าเจ้าพระยาเมืองแลกรมการชักชวนเอาคนศิลาบถาน พระกัลปนาอันมีในท้องพระตำราบุรพกษัตริย์เจ้าอุทิศไว้แต่ก่อนนั้น"

ประชุมพระตำรา/๘๒

ละทิ้ง

"ครั้นจะละทิ้งน่านไปแผ่นดินนวน เป็นของพวกกษฏแล้วนวนพวกกษฏก็จะครอบงำเอาบ้านเมืองไพร่พลครอบครว้ทั้งนี้เสีย"

ประชุมพงศ. ร. ๓/๒๑

"แต่ถ้าหญิงผู้เป็นมารดานั้นยอมให้ เกิดความรู้สึกอย่างสัตว์ เป็นใหญ่ก็ยอมจะ ละทิ้งหน้าที่ซึ่งมารดาควรจะทำให้แก่บุตร"

ลัทธิเอาอย่าง/๔๘

ชูดดา

"ชูดดาไม่ใคร่ไว ถือแบบเป็นพื้น"

จ.ม. เหตุความทรงจำ/๗๑

"ที่ ๑ นั้นว่ากันในพระราชวังว่าชูดดาน่ากลัวนัก ชัดใจก็ออกเสียติดตามดาก็เห็นชอบด้วย"

ประกาศ ร.๕ ล.๒/๗๘

๔.๑.๕ ความหมายขอกประมาณและบอกลำดับ

ความหมายขอกประมาณและบอกลำดับหมายความว่าความหมายของคำหรือกลุ่มคำที่เกิดจากการซ้อนคำจะได้ความหมายเดียวและเป็นความหมายขอกประมาณและบอกลำดับด้วย ความหมายประเภทนี้ส่วนใหญ่จะเป็นความหมายของคำจำนวนนับซึ่งเป็นคำที่เกิดจากการซ้อนคำที่มีความหมายประเภทนี้ เช่น

เก้าสิบ

"๓ มาตราหนึ่งใจท้าวว่าจ่าเลยตีค่าฟันแทงตน เจบปวด เปนโทษถึง

๘ } กทง"
๑๐

ก.ม. ๓/๔๒๐

สองสาม

"จึงไปสืบค้นหาเอาพระพุทธรูปนิม เก่าแก่แต่บูราด้วยไกลชื่อสองสามคืนเอามาประดิษฐานไว้"

หลัก ๒/๓.๒/บ.๒๙-๓๐

"๑๘ มาตราหนึ่ง ชายทาสีไทลูกหลานฝากไว้แก่ท่าน เปน

๒ } แสนเท่าใดก็ดี
๓

เมื่อกันดานเข้ายากมากแพง แล้วผู้ใดได้เลี้ยงดูเมื่อยาก..."

ก.ม. ๓/๓๑๑

"เพราะฉะนั้นถ้าจะดูเดิน ๆ คงแลเห็นแต่เส้นที่ชิด ๆ ไว้สองสามเส้นเกือบจะไม่เป็นรูป เป็นร่างอะไร"

ปลุกใจ เลือปลา/๓๔

สามสี่

"๑๓ มาตราหนึ่ง ทบตีกันหัวแตกฟันหัก เอามากฎหมายยังแพ่งอาชญาให้พิจารณา

สิบไป ถ้าอยู่ถึง $\left. \begin{array}{l} ๓ \\ ๔ \end{array} \right\}$ วัน มากฎหมายจะรับไม่ได้"

ก.ม.๓/๑๘๖

๔.๒ ความหมายเพิ่มจากความหมายเดิมของหน่วยแต่ละหน่วย

ความหมายเพิ่มจากความหมายเดิมของหน่วยแต่ละหน่วย หมายความว่า ความหมายของคำและกลุ่มคำที่เกิดจากการซ้อนคำจะ เพิ่มจากความหมายเดิมของหน่วยแต่ละหน่วยที่นำมาซ้อนกัน ความหมายประเภทนี้ส่วนใหญ่จะเป็นความหมายของคำที่เกิดจากการซ้อนคำหรือกลุ่มคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกัน ส่วนน้อยจะเป็นความหมายของคำที่เกิดจากการซ้อนคำหรือกลุ่มคำที่มีความหมายเหมือนหรือตรงข้ามกัน

ความหมายประเภทนี้สามารถแบ่งเป็นประเภทย่อยได้ ๓ ประเภทคือ

๔.๒.๑ ความหมายเพิ่มขึ้น

ความหมายเพิ่มขึ้น หมายความว่า ความหมายของคำและกลุ่มคำที่เกิดจากการซ้อนคำจะ เพิ่มขึ้นจากความหมายเดิมของหน่วยแต่ละหน่วยที่นำมาซ้อนกัน ส่วนใหญ่จะเป็นความหมายของคำและกลุ่มคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกัน เช่น คำว่า "เจ็บปวด" เป็นคำที่เกิดจากการซ้อนคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกัน ความหมายของคำนี้จะหมายความว่า เจ็บมากกว่า ความหมายของคำว่า "เจ็บ" และ "ปวด" เป็นต้น

ตัวอย่างของคำที่มีความหมายประเภทนี้ เช่น

เจ็บปวด

"แลชายหยาบช้าดำตี ทบทองพันแทงพ่อแม่ผู้เฒ่าผู้แก่แห่งหนึ่ง เจ็บปวดไม่ถึง

สาหัสก็ตี"

ก.ม.๓/๒๘๖

ร่วมเขียนสันติสุข

"ในระหว่างเวลานั้นข้าพระพุทธเจ้าได้รับความร่วมเขียนสันติสุขโดยบริบูรณ์"

จ.ม. เหตุ ร.๓ปี ๒๔๖๘/๘๘

น้อยเบาบาง

"อนึ่งข้าพเจ้าที่เมืองพระตะบองแขวงเมืองนครเสียมราบน้อยเบาบาง"

ประชุมพงศ. ร. ๓/๘๘

๔.๒.๒ ความหมายเป็นเชิงเปรียบเทียบ

ความหมายเป็นเชิงเปรียบเทียบ หมายความว่า ความหมายของคำและกลุ่มคำที่เกิดจากการซ้อนคำจะเพิ่มจากความหมายเดิมของแต่ละหน่วย และจะเป็นความหมายเชิงเปรียบเทียบสิ่งที่เป็นรูปธรรมให้เห็นเป็นนามธรรม ซึ่งถือว่าเป็นความหมายอีกชั้นหนึ่งที่เกิดจากความหมายเดิมของแต่ละหน่วย เช่น คำว่า "กวด" และ "ชัน" มีความหมายว่า "ทำให้แน่นทำให้ตั้ง" ซึ่งเป็นเป็นรูปธรรมเมื่อนำมาซ้อนเป็นคำที่เกิดจากการซ้อนคำที่มีความหมายเหมือนกันคือ "กวดชัน" จะมีความหมายว่า "เอาจริงเอาจัง, เร่งรัด" ซึ่งเป็นความหมายเชิงเปรียบเทียบจากสิ่งที่เป็นรูปธรรม คือการทำให้แน่นให้ตั้ง เป็นนามธรรมคือ การเอาจริงเอาจัง, การเร่งรัด เป็นต้น

ตัวอย่างของคำที่มีความหมายประเภทนี้มีดังนี้

๑) คำที่เกิดจากการซ้อนคำที่มีความหมายเหมือนกัน เช่น

กวดชัน

"อนึ่ง หน้าที่ใดซึ่งเป็นหน้าที่กวดชัน พระเจ้าอยู่หัวก็ไว้พระยากลาโหมและพระยาพลเทพ"

ประชุมพงศ. ๖๔/๖๔

"เจ้าพระยาศรีสุริยวงศ์ให้สืบจับโดยกวดชันจับได้ตัวมาประหารชีวิตภายใน ๑๕ วันทั้ง ๒ ราย"

จ.ม. เหตุปี ๒๔๑๑/๑๔๐

ป่าเถื่อน

"ประเทศชาติ ปราศจากการศึกษาประเทศนั้นต้องเป็นป่าเถื่อน"

พระราชดำรัส ร.๖/๑๑

กตซีซ่ม هنگ

"อีกประการหนึ่งมีพระราชกฤษฎีกาห้ามมิให้พระราชวงศานุวงศ์แลเสนา-
อำมาตย์ทั้งหลายกตซีซ่ม هنگอาณาประชาราษฎร์"

คำให้การ./๒๓๕

๒) คำที่เกิดจากการซ้อนคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกัน เช่น

บากขิ้น

"...แต่ถ้าประกอบด้วยวิริยภาพและความบากขิ้น เราก็สามารถที่จะ
ชำระโคลนนั่นออกได้หมด"

ลัทธิ เอาอย่าง/๑๑

ปอกลอก

"...มีผู้มีเกิดแต่อย่างให้ปอกลอก เอาทวิพย์ของเจ้าไปได้ขิ้น"

ประกาศ ร.๔๑.๑/๑๘๔

อบรม

"ด้วยอำนาจสังฆบาลมีอันแก่กล้าที่พระองค์ได้สร้างอบรมมาแต่หนหลัง..."

คำให้การ/๑๔

"ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานนามโรงเรียนนี้ว่า "โรงเรียน
พิชญวิทยายาน" สำหรับเป็นสถานที่อบรมครู ส่งไปสอนนักเรียนตามโรงเรียนประถมศึกษาต่อไป"

จ.ม. เหตุปี ๒๔๑๘/๑๒

๓) คำที่เกิดจากการซ้อนคำที่มีความหมายตรงข้ามกัน เช่น

ได้สวาน

"เรียกหม่อมมิ่งคำเดียวกับให้ได้สวานชำระต่อไปให้ไต่ความ"

จ.ม. เหตุราชกิจ ๒๓/๒๓

พระ เศษพระคุณ

"อนึ่งพระผู้เป็นเจ้าใช้ให้ไปการณรงสงคราม ท่านว่าให้เอาชีวิตเป็น
แดนแทนพระ เศษพระคุณ"

ก. ม. ๓/๔๓๕

"กรมทหารนี้ได้รับราชการสนองพระ เศษพระคุณ โดยความจงรักภักดีมิ
ได้ย่อหย่อน"

พระราชดำริ ร. ๑/๒

๔.๒.๓ ความหมายแสดงลำดับการเกิดก่อนหลัง

ความหมายแสดงลำดับการเกิดก่อนหลัง หมายความว่า ความหมายของคำ
และกลุ่มคำที่เกิดจากการซ้อนคำจะเพิ่มขึ้นจากความหมายเดิม โดยจะแสดงลำดับการเกิดก่อนหลัง
ความหมายประเภทนี้ส่วนใหญ่จะเป็นความหมายที่เกิดจากการซ้อนคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกัน
เช่น คำว่า "บรรพชาอุปสมบท" เป็นคำที่เกิดจากการซ้อนคำที่มีความหมายคล้ายคลึงกัน มีความ
หมายว่า "การบวช" โดยจะแสดงลำดับการเกิดก่อนหลังคือ จะต้องบรรพชา คือ บวช เป็น
สามเณรก่อน แล้วจึงจะอุปสมบท" คือ บวช เป็นพระภิกษุ เป็นต้น

ตัวอย่างคำที่มีความหมายประเภทนี้ เช่น

ชารุตทรุตพึง

"เจ้าสามเณรได้พระบรมธาตุเป็นมณีศจรรย นามีสักออรามกัลน้ำ

ชารุตทรุตพึงไม้"

จาริกวัดโพธิ์/๑๐

แตกหักทำลาย

"...และผู้ขึ้นเอาไปจำหน่ายเสียก็ดี เอาไปราชการทำให้แตกหักทำลาย เสียก็ดี
ท่านให้ผู้ตั้งแต่งผู้จำหน่ายใช้ให้ครบ"

ก. ม. ๓/๔๑๒

บรรพชาอุปสมบท

"ผู้พาลหากหยาบช้ำก็จะกระทำมิจนอาจารย์แก่งิงิริญา ช้ำทูลอองฮั้นกราบทูลลา
เข้าบรรพชาอุปสมบท"

ก.ม. ๓/๑๗๒๔

๔.๓ ความหมายรวม

ความหมายรวม หมายความว่า ความหมายของคำและกลุ่มคำที่เกิดจากการซ้อนคำจะมีความหมายรวมทั้งหมด ความหมายประเภทนี้ส่วนใหญ่จะเป็นความหมายของคำที่เกิดจากการซ้อนคำซึ่งมีความหมายตรงกันข้าม เช่น คำว่า "เก่าใหม่" เป็นคำที่เกิดจากการซ้อนคำซึ่งมีความหมายตรงกันข้าม มีความหมายรวมทั้งหมดทั้งเก่าและใหม่ เป็นต้น

ตัวอย่างของคำที่มีความหมายประเภทนี้ เช่น

ก่องหน้าก่องหลัง

"แลท้าวพญาหัวเมืองชุมหมื่นมนตรี อ้ามาตราชโยธานายทัพนายกอง ก่องหน้าก่องหลัง
ก่องร้อยก่องพัน... แลยกช้างม้าตั้งค่าย เสโลป็นไฟนำไม้ธนู นอกทวนยกไปต่ออยู่ด้วยราชสีห์ดุ ยังมี
พันได้รบถอยออกชั่วคราวข้างหนึ่งให้ใส่ศูรไว้"

ก.ม. ๓/๔๓๑

เก่าใหม่

"แลช้ำทูลอองทูลีพระบาทด้าวจใหญ่ช้ำยชวา ด้าวจนอกช้ำยชวารักษาองค์อาษานก
เหล่า... ให้ทำตามพระราชกำหนดกฎหมายรับสั่ง เก่าใหม่นี้จึงทุกประการ"

ก.ม. ๓/๑๗๐๓

ทางบกทางน้ำ

"มาตราหนึ่งรุกไปดำดีท่านก็ดี สองรุกดำดีก็กันก็ดี ให้พิจารณาจงรู้ทางบกทางน้ำช่วยบาง"

ก.ม. ๓/๔๒๗

"เพราะฉะนั้นควรตั้งกฎหมายทางบกทางน้ำไว้สำหรับแผ่นดิน"

ประกาศ ร.๔๑.๒/๑๔๕

ภิกษุภิกษุณีอุบาสิกอุบาสิกา

"แล้วจิตรคนบดก็แต่ง เกวียน ๔๐๐ บรรทุกสะ เบียงแลผ้าถุงหมพาภิกษุภิกษุณีอุบาสิกอุบาสิกา
ไปนมัสการพระพุทธเจ้ายัง เมืองสาวัตถี"

จาร์ิกวัดโพธิ์/๗๕

มากน้อย

"... จึงให้เอาสิน เดิมแลสมรส เหลือมากน้อย เท่าใดให้คงไว้แก่ชาย"

ก. ม. ๓/๓๔๔

"ถ้าได้จัดแจงส่งครัวพวกได้ไปไว้บ้าน เมืองได้มากน้อย เท่าใดให้บอกลงไปให้แจ้ง"

สารตราจ. ศ. ๑๑๙๑/๔

"... จะต้องการศิลาเท่าใดก็ได้ ไม่ต้อง เปลืองแรงชนก็มากน้อย"

จ. ม. ปักษีใต้/๔๑

ผลการศึกษาความหมายของคำและกลุ่มคำที่เกิดจากการซ้อนคำพบว่า การซ้อนคำที่มีความหมายเหมือน คล้ายคลึงหรือตรงข้ามกัน ไม่ว่าจะ เกิด เป็นคำใหม่หรือยังคงสภาพ เป็นคำหรือกลุ่มคำเรียงต่อกันจะมีความหมายเป็น ๓ ประเภทคือความหมายเป็นความหมายเดียว ความหมายเพิ่มจากความหมาย เดิมของหน่วยแต่ละหน่วย และความหมายรวม